

Takdir de, tedbir de Allah'tandır

İzmir/Torbalı'dan Necati Akten: "Yirmi Üçüncü Söz'de duâ bahsinde, 'Aczini izhar edip duâ ile O'na iltica etmeli; rububiyetine karışmamalı. Tedbiri O'na bırakmalı.' cümlesini nasıl anlamalıyız? Halk arasında 'Tedbir bizden, takdir Allah'tan' denir. Bu iki söz arasında ne derece uygunluk vardır? Yoksa halk bu ifadeyi yanlış mı kullanıyor?"

"Tedbir bizden, takdir Allah'tan" tarzındaki halk ifadesi mecâzî bir ifadedir. Sadece kulun, bir emr-i itibariden, yani bir farazîden, yani bir varsayımdan ibaret olan (gerçekte ise mevcut olmayan) cüz'-î ihtiyârîsini çalıştırmakla ilgili bir sorumluluğu ifade ediyor.

Evet; kulun tedbirini alma sorumluluğu vardır. Ve bu sorumluluğa mahal olan ana unsur cüz'-î ihtiyârîdir. Fakat bu cüz'-î ihtiyârî bir emr-i itibârîdir, yani varsayımdır, yaratılmış bir mevcudiyeti yoktur. Cüz'-î ihtiyârî, geometrinin gönyesi gibi sadece bir ölçüm çubuğudur. Nitekim "Hasbünallâhü ve ni'mel-vekil" (Bize Allah yeter! O ne güzel vekildir!) 1 diyerek her işimizde Allah'ı vekil tutmamız bundandır. Kezâ, "Allah dilemedikçe siz bir şey dileyemezsiniz." 2 Ve "Âlemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz" 3 âyetleri de bu hakikati ifade ediyor.

Bediüzzaman Hazretleri Otuzuncu Söz'de yukarıdaki âyetleri tefsir sadedinde ene ile emaneti anlatıyor. Burada Bediüzzaman, ene'nin sadece bir vahid-i kıyâsî olduğunu, "bir mevcud-u hakikîsi olmadığını" 4 bildiriyor. Neticede ise: Ene, bir mevcud-u hakikîsi olmayınca benlikten vazgeçer. Vazifesini gerçek bir kul olarak yapar. Vahid-i kıyasî olan (bir ölçek çubuğundan ibaret olan) mevhum rububiyetini ve farazî malikiyetini terk eder. "Lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü ve lehü'l-hükmü ve ileyhi râciûn" (Mülk O'nun, hamd O'nun, hüküm O'nun; dönüş O'nadır) der, hakikî ubudiyetini takınır, makam-ı ahsen-i takvîme çıkar." 5

Bu cümlede geçen 'mevhum rububiyet', aslında olmayan, ama varsayılan hayalî tedbir gücüdür. 'Farazi mâlikiyet' de, aslında olmayan, ama varmış gibi kabul edilen hayalî malik olma yetkisidir. Gerçek mâlik, yani mülk sahibi Allah'tır. Yani aslında insanda kendi işleri için bile bir tedbir alma gücü ve kudreti yoktur. Sadece insan kendi işlerinde sorumluluk alabilmesi için mevhum ve mecazî bir tedbir alma gücü

kullanır. Hakiki bir güç kullanmaz. Çünkü hakikî güç ve kudret Allah’a aittir.

İnsanda cüz’-î ihtiyârînin bulunma hikmetini Bediüzzaman Hazretleri şöyle açıklıyor: “Mü’min, her şeyi, hattâ fiilini, nefsinin Cenâb-ı Hakk’a vere vere, tâ nihayette teklif ve mesuliyetten kurtulmamak için, cüz-i ihtiyârî önüne çıkıyor; ona “Mesul ve mükellefsin” der.” 6 Bu hükme göre, iş yapan cüz’-î ihtiyârî değildir. Cüz’-î ihtiyârî sadece mesul ve mükellef olma ölçüsünde yapmaktan sorumlu tutulmuştur. Yoksa yapan kaderdir, kudret-i İlâhiyedir; yani tedbiri alan da, takdiri çizen de Allah’tır.

Bu hükmü Bediüzzaman şöyle ifade ediyor: “Sonra ondan sudûr eden iyilikler ve kemâlât ile mağrur olmamak için, kader karşısına geliyor; der: ‘Haddini bil, yapan sen değilsin.’” 7 Keza Bediüzzaman bahsin ilerisinde şu hükme yer veriyor: “Cüz-i ihtiyârî, seyyiâta mercî olmak içindir ki akîdeye dahil olmuş; yoksa mehâsine masdar olarak tefer’un etmek için değildir. Evet, Kur’ân’ın dediği gibi, insan, seyyiâtından tamamen mesûldür. Çünkü, seyyiâtı isteyen odur. Seyyiât, tahribât nevinden olduğu için, insan bir seyyie ile çok tahribât yapabilir. Müthiş bir cezaya kesb-i istihkak eder; bir kibrit ile bir evi yakmak gibi. Fakat, hasenâtta iftihara hakkı yoktur; onda, onun hakkı pek azdır. Çünkü, hasenâtı isteyen, iktizâ eden rahmet-i İlâhiye ve icad eden kudret-i Rabbâniyedir. Suâl ve cevap, dâî ve sebep, ikisi de Hak’tandır. İnsan, yalnız duâ ile, İmân ile, şuur ile, rızâ ile, onlara sahip olur.” 8

Demek: Takdiri de, tedbiri de Allah’tan bilmek ve Allah’a teslim olmak gerekiyor. Bediüzzaman’ın ifadesiyle, “İman tevhidî, tevhid teslimî, teslim tevekkül, tevekkül saadet-i dareyni iktiza eder.” 9

Son sözümüz Peygamber Efendimiz’in (asm) konuya açıklık getiren şu hadis-i şerifi olsun: “Siz eğer Allah’a gerektiği gibi tevekkül edebilseniz, sabahleyin karınları açlıktan çekilmiş olarak yuvalarından çıkan, akşamleyin tok olarak dönen kuşları rızıklandığı gibi Allah sizleri de rızıklandırır.” 10

DUÂ

Ey Rezzak-ı Kerîm! Bize imanı, tevhidî, teslimî, tevekkülü ve saadet-i dareyni nasip eyle! Şükürde, fikirde, zikirde, ihlâs-ı tâmmeye, amal-i salihada hissemizi ziyade eyle! Evimize, barkımıza, yuvamıza, işimize, aşımıza Resul-i Ekrem Aleyhissalatü Vesselâm’a ihsan ettiğin bereketten ihsan eyle! Âmin!

Dipnotlar:

1- Âl-i İmran Sûresi: 173.

2- İnsan Sûresi: 30.

3- Tekvir Sûresi: 29.

4- Sözler, s. 873.

5- Sözler, s. 876.

6- Sözlər, s. 751.

7- Sözlər, s. 751.

8- Sözlər, s. 752.

9- Sözlər, s. 501.

10- Rıyazu's-Salihin, 1/90.